

Voorspellend lezen met de computer. Ervaringen met het vullen van een raamwerkprogramma

1 januari 1991

Auteurs: [Tiddo Ekens](#), [Dick Prak](#)

Volume: [22](#)

Nummer: [3](#)

Pagina's: 94-103

Documenten

- [moer_jrg22_021.pdf](#)

litjens p o nt wik kel ing van schoo lse taalvaar tiddo ekens dick prak digh eden in de bovenbouw van het basisonder wijs in m kiens tr a red onderwijs aa n anders taligen d ordrec ht foris 1989 litjens p gesc hreven taa l en werel dorienta tie voor spellend lezen met i n l ve rhoeve n red etnische minderheden en geletterdheid lisse swets zeitli nger iggo de compute r l itjens p j j ongeri us schoolse taalvaardigheden in de zaakvak ken ensch ede slo 1990 ervaringen met het vullen nijdam s j e a de nieuwe taaltuin deelren 2 groningen wolters n oordhoff 1982 van een raamwerkprogramma otter j d en eind red bij de t ijd d eel a geschiede nis voor de basisschool s h ertogenb osch m alm b erg 1986 p roject onderwijs en sociaal milieu r otterdam taalkabaal c tilb urg zwijzen 198 1 dick prak en tiddo ekens maakten een leerpakket p rojectbureau ova rotterdam allemaal taal c voo r het t b o waarin het voorspellend lezen wordt ge ti l burg zwijzen te ve rschijnen r99 t oefend met behulp van de computer sch oolad viescentr um u trecht ve rde r met neder ze maakten de oefeningen in een zogenaamd raam lands r otterdam sw s i 1986 wer kpr ogramma met zo n raamwerkprogramma verhullen m taalgebruiksfuncties van anderstalige kan de docent zelf gemakkelijk een mooi lee rpakket en nederlandstalige k inderen in het kleuteronderwijs samenstellen zo wordt door de verkopers vaak be universiteit van amsterdam 1987 sco rap weerd maar is dat wel zo met welke zaken word je p ort nr 134 geconfronteerd als je aan zo n karwei begint de er vl i s w van der e a spoorzoeken in de tijd gronin varingen van de auteurs met het vullen van hun raam gen wolters noordhoff 198s werkprogramma staan centraal in dit a rtikel werkgroep b o l lees je wijzer zeist dij k stra 1988 werkgroep de k leine vageb on d buurtkinderen het i ns tituut voor leerp l anon t wikkell ing slo intercultureel taalprogramma voor jaa rgroep 7 en 8 in enschede ontwikkel t l eerp lannen en p ubl i tilburg zwijzen 1987 1988 ceert experimenteel lesmateriaal voor vrijwel all e onderwijstypen in nederland aanvragen vanuit h et onderwijsve ld worden door projec ten uitgevoerd een van deze p rojecten is h et

project nederlands vo i dat zich ric h t op de eerste fase van het voortgezet onder-
wijs b in nen dit project is er ook aandac h t voor de inte gratie van informatietechnologie in het vak nederlands i n opdrach t van print project invoering nieuwe
technologie hebben we in het kader van het project nederlands vo r een ree ks oefeningen ontwikk eld waarin voorspellend lezen met de computer centraal staat h
et materiaal bestaat uit een docentenboek p lus een disk ette met de oefeningen
het docentenboek geeft niet alleen een handleiding voor het ge bruik van de oefeningen maar ook een kader waarin de oefeningen kunnen worden ingezet daartoe is ook een papieren introductieles opgenomen die de leerlingen laat kennis maken met voorspellend lezen 94 moer 19913 in d it artik el doen we verslag van onze ervarin de feedback is een reactie o p een antwoord van gen met h et maken van vullingen voor een de leerling d eze kan beknopt zijn bij voor raamwerk programma daartoe l eggen we eers t bee l d h et bovenstaan d e antwoord is fout uit wat een raamwerkprogramma is en hoe da t maar kan oo k van langere adem zijn t ot ee n werkt vervolgens geven we enige ove r wegin maximum van drie regels de hint kan door de gen in ver b an d met het begrip voorspellend leerlingen worden o p gevraagd voor dat zij een l ezen onze ervaringen met het maken van antwoord k iezen d e h int geeft een algemene de v u llingen beschrijven we aan de han d van de aanwijzing en ve r schilt per vraag de feed b ack vol gende sleu telbegri ppen tek stpresentatie krijgen de leerl ingen als zij een fout an t woord formul eren van de feedback o p bouw va n de gekozen hebben de feedback is in zoverre s pe oefeningen vol gorde van de oefeningen conse cifiek dat hij rek ening kan houden met het foute quenties voor de l essen nederlan d s we beslui antwoord dat d e leer ling gekozen heeft i eder ten het arti kel met enige conc lusies fout antwoord bevat weer een an dere feedb ack gesl oten vragen bewaart d e resultaten van de h et volgende dient nog te worden opgemer kt leerl ingen en re k ent uit hoeveel an twoorden door d e keuze voor een raamwerkp r ogramma goed en hoeveel er fout waren ook k an beke liggen d e didactisc h e grenzen wel bij voorb aat ken wor d en wel k fout antwoord d e leerling enigszins vast d aar d oor hebben we de didac gekozen heeft de d ocent h oudt een oogje op de tiek van onze oefeningen tot o p zekere h oogte prestaties terwij l de leerli ngen nog eens kunnen moeten aanp assen aan h et leermiddel in plaats kijken waar ze de fout in gingen van andersom het aanta l vragen in een oefening is in p rin cipe onbep e r kt de grenzen worden aangegeve n een raamwerkprogramm a door de beschikbare schijfruimte van de com puter een raamwerkprogramma is eigenlijk een soort de docent kan iedere oefening instell en d aar invulformulier waarin alle voor de oefeningen bij kan men een keuze maken uit de volgende benodig d e extra voorzieningen a l zijn inge op ties bouwd ee n representatief voorbeeld van zo n bladeren ja of nee raamwerk p rogramma is ges l oten vragen d it spieken idem programma bevat een ee nvoudige tekstverwer hints idem ker waarmee de doce nt teksten kan intik k en werkvorm l eren oefenen zelftest en tes t d aarna kan me n d rie soorten opdrach ten m aken aantal pogingen van een tot tien bij d e tek st meer keuze rangord e en check volgorde de antwoorden k unnen a l fa b etisch of listopdrachten i n een rangorde opd racht krij willekeu rig geo rd e nd worden gen d e leerlingen een rijtje woor d en aangebo den die zij in de juiste vo lgorde

moeten zetten de gebruikershandleiding vermeldt dat docenten deze opdrachten zijn minder geschikt voor ten uitgever en leermedeontwikkelaars in taalonderwijs hetzelfde geldt eigenlijk voor de vrij korte tijd en op vrij eenvoudige wijze de checklistopdrachten leerlingen krijgen een standaardoefenmateriaal kunnen inbrengen in een vraag waarbij zij in een rij woorden in het rechtsraamwerkprogramma de verschillende tervenster moeten aanwijzen welke betrekking nische faciliteiten van het programma maken hebben op de vraag waarbij ben in de uitwerking het mogelijk om een oefening eventueel geleiding van de oefening te kiezen voor de meer delijk uit te bouwen tot een computerinteractieve opdracht in het linkervenster wordt de actieve oefenvorm verder hoeft men voor meerkeuzevraag geformuleerd omdat het invullen van het programma niet over ons geval om teksten gaat staat in dit venster grammeerkennis te beschikken en men kan zich ook het tekstfragment waar de vraag betrekking volledig richten op de stof van de oefening krijgen op heeft in het recht tervens terstaan de meerkeuze antwoorden die gescheiden zijn wij zagen als belangrijk didactisch voordeel door een witregel de docent kan het goede antwoord van een computer de mogelijkheid van feedword markeren backleerlingen kunnen zelfstandig met een vervolgens kan feedback ingevoerd worden computer werken en krijgen specifieke reacties 1991 3 meer 95 gesloten vragen oefenen vervoert opgave 8 weerkeuze omdat de Rotterdamse haven ook moeten de goederen nog verder dienst doet als doorvoerhaven vervoerd worden moeten de goederen die daar verschepen worden weer verder over mogen schepen niet langer dan een het water het spoor en de weg dag blijven zijn de goederen al op de plaats van bestemming vraag in een doorvoerhaven beantwoord de opgave en sluitje antwoord af met het opgavetype staat rechtsboven 1 hulp 2 5 markeer 6 8 instel 9 10 st0 op hun leergedrag een docent kan in een klas dit leerplanvoorstel zaak dat de leerlingen voor moelijk iedere leerling uitleg geven de com tijdens en na het lezen van een tekst bepaalde computer geeft daartegen in dividueel uitleg en denkactiviteiten verrichten waardoor ze de zorg taarmee oppapier althans voor een nieuwe kennis werkelijk zullen verwerken en ideale differentiatie dit alles klikt veel belopenen in hun al bestaan de kennisbestand vend en er werkelijk sprake van begripen is knelpunten 2 voorspellend lezen wij zagen de didactiek van voorspellend lezen als een effectieve wijhadden in de ontwikkeling te maken met leesstrategie bij de oplossing van genoemd productieve knelpunten allereerst richtten we ons op bleem in het kort komt deze leesstrategie een als lastig bekend staande doelgroep het waarvan gewesthoff de geestelijke vader is in dividueel beroepsonderwijs het tweede op het volgen de neer op grond van belangrijke knelpunt betrouwe leerstof wij hebben gekozen tekstenmerken zoals titels tusrenkopp en voor een uitwerking van westhoffs didactiek foto's et cetera doet een lezer een voorspelling voorspellend lezen westhoff 1981 het laatste over de verdere tekst inhoud de lezer doet knelpunt heeft betrekking op een nieuw me daar bij zoveel mogelijk een beroep op de kennis een raamwerkprogramma nis uit eigen bezit de voorspelling wordt gaandeweg het lezen aangepast en verbeterd ibo problematiek de doelgroep ibo net zo lang tot de lezer een volledig en juist heeft binnen het project Nederlands vo i een be-

grip van de tekst heeft voorspelend lezen hoge prioriteit voor dit onderwijstypen. De eerste is daarmee een techniek die tot een snel en goed specifiek les- en leesmateriaal voorhanden begrip van een tekst kan leiden mits de leerwijze bekend is dat de leesvaardigheid van voldoende kennis bezit over belangrijke tso leerlingen op zijn zachtst gezegd matig is teksten merken en over de wereld buiten de het leerplan voor stellen nederlands in het individueel tekst in de opdrachten proberen wij voor t beroepsonderwijs de boer 1990 wijst erop dat tijdens deze kennis over teksten en wereld te tso leerlingen veel minder ervaring met te k activeren stellen hebben dan doorsnee middelbare scholieren voor een volledige tekstbegrip is het aldus 96 moer 1991 3 gesloten vragen leren vervoert opgave 2 weerkeuze de titel drugshandel problemen in het verkeer en gezondheidsproblemen vervoer van nu problemen met files vraag welke problemen kunnen dat zijn beantwoord de opgave en sluit je antwoord af met return het opgave type staat rechtsboven 1 hulplijst 2 hint 3 4 s markeer 6 7 8 instel 9 10 st 0 in onze uitzending kwamen we tot een strategie hebben gekozen voor alle-daagse teksten die mien voor de oefeningen waarin twee typen geschreven zijn voor een zo breed mogelijk pu te kst vragen terugkeren blijkt ook iso leerlingen moeten deze teksten vragen over de gelezen tekst dus kunnen begrijpen de teksten zijn afkomstig vragen over de nog niet gelezen tekst stig uit voorlichtingsmateriaal onder andere het eerste type heeft veel weg van de re postbus sr schoolboekteksten geschiedenis duktievraag zie afbeelding op pag 96 het ver voor mavo lbo nemen hier bij een aparte schil is dat deze vraag in de oefeningen geen plaats in in die zin dat deze teksten speciaal doel is maar een middel om ten eerste de gelezen ringen zijn geschreven ten tekstinhoud in het geheugen van de leerling te brengen en ten tweede om de voorspelactide oefeningen voor spellend lezen in het raam viert voor te bereiden dan wel te controleren werkprogramma gesloten vragen krijgen de het tweede type vragen volgt op het eerste type leerlingen telkens korte representatieve tekst en heeft tot doel de leerlingen aan te zetten tot fragmenten aangeboden bij de tekstfrag het doen van voor spellingen over de verdere ment staat een meerkeuzevraag in het rechter tekstinhoud hierbij gebruiken de leerlingen de venster vindt de leerling de mogelijke ant kennis die door het eerste type vragen is geactiveerd waarvan er een goed is de volledige veerd zie afbeelding hierboven teksten in oorspronkelijke lay-out worden in de vragstelling van beide typen kenmerkt het docentenboek bijgeleverd en kunnen voor zich door een concentrische aanpak waarbij de leerlingen gekopieerd worden het voordeel leerlingen steeds gedetailleerd erop de inhoud van de meerkeuze opdrachten in gesloten vra van de tekst in gaan eerst komen vragen over gen is de mogelijkheid om de leerlingen te bij voorbeeld de titel waarbij ze een globale dwingen tot een bepaalde leesvolgorde de uitspraak moeten doen over de hele tekst later leerlingen kunnen niet stiekem kijken wat er kijken ze vragen over de betekenis van een verdr op in de tekst staat of wat de volgende moeilijke zin of een moeilijk woord de leerling vraag aansnijdt waardoor ze wel moeten voor gen duiken steeds dieper in de tekst bij de der spel len een papieren uitvoering biedt deze volgende vraag gebuiken de leerlingen kennis mogelijkheid van sturing niet of in mindere uit

de voorgaande antwoorden zodat ze in staat mate zijn steeds moeilijker vragen te beantwoorden 1991 3 moer 97 b ij de te ksten heb ben we zoals gezegd meer tekstpresentatie h et programma is op keuzevragen geformuleerd i edere vraag bevat gebouwd uit twee vensters deze vensters bie drie soms twee antwoordmogel ij kheden de den slechts geringe tekstruimte waardoor er meeste vragen hel p en de leerlingen om over de geen l ange stukken tekst kunnen worden inge tekst na te denken bij ieder fout gekozen ant voerd overigens is dat oo k af te raden omdat woord krijgen de l eerlingen automa t isch een het lezen vanaf het bee ldsch erm vrij snel al s reactie d eze reactie is erop gericht de leerlin onprettig wordt ervaren gen tot nadenken te bewegen b e halve een reac de belangrijkste consequentie is dat we ons tie op een fout antwoord kan de l eer l ing in be moesten beperken tot zo kort mogelijke repre paalde oefeningen ook gebrui k maken van een sentatieve tek stfragmenten maar hoe bepaal je h int de hint geeft a l gemene aanwijzingen voor welke fragmenten representatief zijn de frag het verrichten van de op dracht en k an o pge men ten moeten aan de ene kant de lijn van de vraagd worden voor en tijdens de beantwoor tekst aanhouden maar aan de andere kant moet ding van de vragen er ook een zinvolle vraag over het fragment gesteld k unnen worden zijn er in dit geval wel raamwerkprogramma het geheel heb criteria te stellen op basis waarvan je onbeperkt ben we uitgewerkt in het raamwer kp rogramma oefeningen kunt genereren onze ervaring was gesloten vragen wij besteden in dit artikel dat per tekst moest worden gekeken wel k frag systematisch e aandacht aan het fenomeen raam ment representatief was en welke vraag hierbij werkp rogramma omdat h et een soort pro gesteld moest worden dat maakte het beden grammatuur betreft waarop nogal wat ontwi k ken van vragen tot een arbeidsintensieve klus kelaars in het onderwijs hun hoop hebben waarbij telkens weer goed moest worden nage gevestigd voor het ophe ffen van het gebrek aan dacht over de doe lstellingen die we nastreefden software het raamwer kprogramma is inder daad hoopgevend maar voor het maken van de keuze voor een kort tekstfragment is ons zinvolle vullingen komt toch nog wel het een min of meer door het programma opgedrongen en ander kijken wij beperken ons tot gesloten maar paste gelukkig wel in de gekozen didac vragen en bekijk en het in relatie tot de door ons tische opzet we wilden immers de leerlingen geformuleerde onderwijsdoelstelling de iso stimuleren tot het doen van een voorspelling en l eerling kan sneller en gemak k elijker een te k st dan kunnen korte fragmenten voldoende zijn begrijpen door voorspe llend te lezen w ij pro toch gunden we de leerling graag een blik op beren aan te geven wat wij hebben moeten doen het grotere geheel van de tekst zodat er sprake tijd ens de ontwikkeling om tot een bevredi zou zijn van een meer reele taalsituatie wij zijn gend en didactisch verantwoord eindproduk t te daarin tegemoet gekomen door in het docen komen m isschien leiden onze ervaringen tot tenboek kopieervellen met de volledige tekst herkenning bij docenten die zelf met het vul len van de oefeningen in hun oorspronkelijke lay van raamwerkprogramma s gewerkt heb b en out op te nemen hopelijk bieden onze ervaringen oo k aankno pingspunten voor ieder die in de toekomst met bedieningsgemak de bediening van het raamwerkprogramma s wil gaan werken programma is eenvoudig de kop en voet regels geven duidelijk k aan welke commando s de on-

twikke ling gekozen kunnen worden tijdens de ontwikkeling van de vullingen ont de tekstverwerker is niet veel meer dan een de kten we dat er maar weinig ervaringsgege teksteditor zoals die ook in het m s nos te vin vens zijn over het maken van oefeningen voor den is de docent kan daardoor alleen op een raamwer kprogramma s hierdoor ervoeren we voudige wijze met zogenoemde platte tekst het ontwi kke len geregeld als pionierswerk werken het programma biedt wel de moge dat onze ervaringen betrek king hebben op het lijkheid tekst mits goed geprepareerd uit een werken met gesloten vragen betek ent niet dat andere tekstverwerker in te lezen ze alleen gelden voor dit ene programma 98 moer 1991 3 het be d ien in gsge mak voor de leerling is groot m it s hiermee zijn de leerlingen uiteraard eigenlijk hoeft de leerlin g m aar vier toetsen t e niet geholp en gebruiken t wee p ijl tjes toetsen de entertoets en fio het co ncept t van het program m a is d ui de w ij heb ben ge p ro b eer d voor beide p rob lemen lij k d e lee rli ng vind t in het linke rven ster de een op l ossing te vi nden wat b etreft de inh o ud op d rach t i n he t rechterve nster m oet de lee rling van de feedbac k ofte wel de aans l uiting bij de een keuze maken d oor met p ijl tjestoetsen het fout van de leer lin g is h et b elangrijk dat de juiste antwoord aan te wijzen met de enter feed b ack het leerproces onders t eu nt de fee d toets bevestigt de leerling zijn keuze back moet de leerling help en de gewenste lees strategie te volgen waarbij h et goed e antwoord feedback formuleren i edereen is het er niet ver kl a p t mag wor den wij hebb en bij d e over eens d at feedbac k o p ind ivid ueel leerge formulering van d e s pecifieke feedback zoveel d rag een belangr ij k on d erd eel is of kan zijn mogelijk in gespeeld op he t foute antwoord in het leer p roces maar hoe maa k je eigenlijk waarbij we ons steeds weer d e vraag stelden goede feedb ac k wel ke denkfou t het meest voor de hand l ag deze inschatting is vanzelfs prekend een onze d e feedb ack is een reactie op een antwoord van kere factor zie afbeel ding op p ag ioo de leerlin g deze kan beknopt zijn bij voor wat de formulering van de feedback betreft b eel d je heb t h et goe de antwoord gegeven kozen we vaak voor een vraag d ie de l eerling maar k an ook van l angere adem zij n waarbij aanzet tot een nieuwe denkactiviteit b ij voor uit leg gegeven wor d t over de gemaakte fo ut in b eel d d oor de titel van de tek st te herh al en en onze oefeningen waarin voors p ellen d l ezen de leerl ing te vragen o m o pnieuw na te denke n centraal staat wilden we d e feedback zoveel over de opd racht ook kon de feedb ack bestaan mogelijk richten o p d e aan te leren stra t e uit een vraag waarin het gekozen antwoord te gie ruggespee ld wordt naar de leer ling met toevoe ging van nieuwe informatie het eerste p ro bl eem waarvoor we ons gestel d zagen was het vo l gende hoe kun je ad equaat de formulering van de hint k ostte minder feedb ack geven wanneer het ond uidelijk is wel moeite om d a t d eze fee d back in h et p rogramma ke me ntale ha ndeli ngen de l eerl ingen ve rricht nadrukkelijk bedoeld is als een algemene tip e erst moet je diagnostiseren wel k e fo ut d e leer hierin krijgt d e l eer l ing bij voorbeeld de o p lin g maakt i n de meerkeuze opdracht van ge dracht om een moeilijk woord i n h et woorden sloten vragen k an bij het foute ant woor d feed boek op te zoe ken of zich nogmaals d e ti tel b ack wor d e n gefor m uleerd je weet dus welke in herinnering te roe p en zie afb eeld ing o p fout d e leer l ing gemaa kt h eeft d aar kun je dan pag ioi d us ook s pecifiek op

reageren maar helaas weet je nog niet waarom de leerling een fout antwoorde en opbouw van de oefeningen woord heeft gekozen dit vormt een onze kere factor in het geheel de ontwikkelaar weet niet het pakket bestaat in totaal uit vijfenveertig op welk leergedrag er precies geanticipeerd oefeningen iedere oefening bevat gemiddeld moet worden tien meerkeuze opdrachten de oefeningen een tweede probleem is de formulering van zijn opgedeelde in vijf blokken de feedback is het mogelijk feedback op een toekomst en beroep voor de leerlingen toegankelijke manier te for gezondheid muleren als het om zoiets abstracts als leesbaar milieu digheid gaat het gevaar hierbij is dat de uitl eg vervoer abstract er wordt dan het probleem waarop de school oektaken vraagt betrekking had als je bij voorbeeld de bin nen ieder blok bestaat inhoudelijke sa leerlingen een zin wilt leren begripen waarin menh a ng h et verbindingswoord mits een belangrijke rol aan de hand van het blok toekomst en be speelt is het verleidelijk om als feedback te roep willen we aangeven hoe de lessen zijn formuleren welke functie heeft het woord opgebouwd het programma gesloten vragen 19913 meer 99 gesloten vragen leren vervoert opgave 5 weerkeuze reizen begint al vroeg in een mensenleven kinderen maken al naar vrienden en kennissen flinke ritten naar school later wordt dat naar het werk sommige het bovengstaande antwoord is fout mensen hebben een baan in de buurt waar ze wonen maar anderen reizen zal iedereen iedere dag steeds per dag meer dan 50 kilometer naar vrienden en kennissen toereizen druk op om verder te gaan met het programma 1 h u lp 2 hint 3 5 markeer 6 7 8 instel 9 10 st0 beschikt over vier mogelijkheden voor de oefende verschillende instellingen in gesloten vragen leren oefenen zelftest en test wij zullen bieden ook de mogelijkheid om een op len een korte karakteristiek geven van de door bouw in de oefeningen aan te brengen door ons gekozen instellingen instellingen te variëren al dan niet feedback een of twee pogingen et cetera kan de oefening leren uitgebreide feedbackmogelijkheid moeilijker of gemakkelijker gemaakt worden zowel specifieke feedback na een fout antwoord dit is overigens gemakkelijker gezegd dan als hints aanwezig drie pogingen mogelijk gedaan weer moet je lastige principiele keus ieder fout antwoord bevat een eigen feedbackzen maken terwijl je nauwelijks weet wat de uitwerking van iedere keus is oefenen geen feedback twee pogingen mogelijk wij hebben de volgende opbouw gekozen in het eerste blok van de hele cyclus krijgen de zelftest geen feedback een poging mo leerlingen relatief veel oefeningen met feed ge l ijk geen foutmelding de zelftest kan als back deze oefeningen zijn ingesteld op lered geheel meerdere keren gemaakt worden onder via een afwisseling van oefenen en zelftest ko dezelfde initialen men de leerlingen tenslotte uit bij de test dat betekent dat de leerlingen in het programma test geen feedback een poging mogelijk steeds minder hulp krijgen aan de andere kant geen foutmelding de test kan onder dezelfde bouwen de leerlingen steeds meer kennis over initialen maar een keer gemaakt worden het onderwerp op waardoor ze ontdekken dat het voorspellen steeds succesvoller verloopt wij wilden de leerlingen geleidelijk aan ver deze succeservaring vinden wij belangrijk om trouwd maken met de materie van voorspellend dat de leerlingen op deze wijze enig zelfver lezen de oefeningen moesten dus over een op trouwen bij het lezen ontwikkelen bouw beschikken deze opbouw

kan worden bepaald door de tekstkeuze probleem hierbij is we rken met de leerli
ngre gi strati e echter dat niet eenvoudig is vast te stellen welke tekst moeilijk is
en welke gemakkelijk aan het einde van een oefening geeft gesloten vragen de
leerling een overzicht van de resulta 100 moer 1991 3 gesl oten vragen leren ver
voert opgave 7 weerkeuz e tenslotte zijn er mensen voor wie voor deze mensen is
reizen het werk vrijwel uitsluitend uit een beroep reizen bestaat vraag w e lke me
n sen kunnen dat zijn druk op om verder te gaan met het programma 1 hulp 2 hint
3 5 markeer 6 8 instel 9 l0 st0 ten hierin staat het aantal o p gaven h et aantal
door de mand b ij de werkvorm ze lftest en test antwoorden en het aantal goede e
n foute ant wanneer er maar een p oging mogelijk k is woorden ook kan dit
overzicht gegevens be vatten over he t aantal p ogingen het aantal consequen ti e
s gespiekte opgaven en het aa n tal opgevraagde hints de leer l in gen ervaren
deze registratie vrij he t gebruik van de computer heeft een aantal snel als een
wedstrijdje met de computer waar consequenties zowel leerplanmatig en didac bij
ze iedere keer meer goede ant woorden wil tisch all ereerst de leer planm atige
consequen l en scoren de leerl ingen kunnen aan het ein d tie wanneer moeten de
oefeni ngen word en van de oefening in het resul tatenoverzicht zien ingezet en
hoe moete n de oefeningen verd eeld welke op gaven fout beantwoor d zijn wor
den over de l essen d eze vraag stellen wij omdat het geb ruik van de co mputer ni
et o p interessant is uiteraard de vraag wat de docent zichzelf moet staan en
zoveel mogelijk i n h et kan of moet d oen met deze overzic hten d e reguliere l es
p rogramma ingebed moet zijn d e resultaten laten op zich weinig zien over het
computer moet er een natuurlijk onderdeel van l eergedrag wel k an d e docent ge
makkelijk zien vormen we lke op drachten relatief veel p roblemen o p de oefenin
gen zijn be doeld voor het derde l everen en welk e weinig m aar ook hier geldt
leerjaar van he t i s o omdat het in de oefenin h etzelfde probleem als b ij het bep
a len van de gen om voors pelling lezen gaat is het wense i nhoud van de feedbac
k het blijft onduidelijk lijk dat de leerlingen a l enige k ennis heb b en van welk l
eergedrag precies verantwoor d e l ijk is bela ngrijk e tekstkenmerken en begrip
pen zo voor de gemaak te fouten ook k an d e l eerling als bij voorbeeld ti t el al in
ea ondertite l tussen registratie een antwoord geven op de vraag h oe titel ook is
het nodig dat de leerlin gen al eens serieus de leerl ing met de oefening aan het
met de com p uter gewerkt hebb en n iet omda t werk was dat kan bij de werkvor
men leren en de bediening van het p rogramma moei l ijk is oefenel afgeleid wor
den uit het benodig de maar om te voo rkomen dat de leerlingen al te aantal pogin
gen p er op gave ee n l eerli n g die zeer worden afgeleid door het nieuwe me di
um voortduren d op d e entertoets dru kt zonder een h et is verder belangrij k dat
van tevoren een duidelij k e keuz e te maken kan er snel worden goede planning
wor dt gemaak t zodat de oefe uitgepikt overigens valt deze leer ling vanzelf nin
gen oo k daadwer kelij k continu kunnen 1991 3 moer 101 het tien stappenplan je
kunt iedere tekst lezen volgens de volgende stappen 1 lees de titel 2 lees de onder
tite l 3 doe een voorspelling wat staat er in de tekst 4 bekijk eventuele foto s 5
lees het eerste stukje van de tekst de eerste alinea 6 doe een nieuwe voorspelling
waar gaat de tekst over 7 bekijk de tekst snel om te controleren of je gelijk had let
daarbij op tussenkopjes foto s en tekeningen 8 pas je voorspelling aan als dat

nodig is 9 lees het laatste stukje van de tekst de laatste alinea 10 lees de hele tekst word en ui tgevoer d een on rege lm atige oefen stapp en d ie de leer lingen moeten nemen om frequentie is niet bevorder lijk voor het leer een tekst voors p ellend te lezen tot slot l ezen effect hiermee moet van tevo ren rek eni ng d e l eer l ingen een tekst waari n de l eesst ratemie wo rden ge houden stap voor stap besc hreven word t a an he t ein d van d eze les wordt verwezen naar de oefenin e en andere co nsequ entie li gt o p het terrein van ge n i n ges l oten vragen waaraan in de vol gende de didactie k alvorens over g egaan k an word en les begonnen k an wo rden een onderdeel van tot de oefeningen is het noodzakelijk een les in deze l es nemen d e leerlingen mee wanneer ze de te ruimen om d e l eerlingen voor te bereiden op oefe ningen gaan maken de tien leesstapp en de nieuwe leer- stof d ie onderwezen gaat wor deze zijn zo geformu leerd dat de leerlingen ze den in di t geval voors p ellend lezen voo r alle altijd als een soort checklist kunn en ge- bruiken leer lin gen is deze leesstrategie waarschi j n l ijk bij h et lezen van een te kst zie afbeelding nieuw wij hebb en gekozen voor een tra ditio hierboven nel e pa pieren les hierin lezen de leer lingen een tekst met een vrij eenvou d ige strekk ing wij hebben het al eerder gezegd d e oefeningen ver vol gens beantwoorde n de leer l ingen op in gesloten vragen zijn o p zichzelf genomen drachten bij de tek st onvoldoe nde ze stimuleren weliswaar tot b ij voor b eeld wa t is d e t ite l lees h et eers te den kactiviteiten o p basis van korte tekstfrag st ukje tek st waar d e nk je dat de tek st over men t en maar zolang de leerlinge n geen zicht gaat d eze o pdrac hten b evatten impliciet tien hebb en o p de to t ale te k st blijft dat onvol- doen 102 moer 19913 de daarom hebben we ge kozen voor h e t bij voor alle ge- noemde p rob lemen geldt d at ze leveren van d e originele teksten i ede re l es is meer of mi nder te maken hebb en met h et ge h ierdoor als het ware o p geb ouwd uit twee bruik van een raamwer kp rogramm a d e cla im componenten de eerste comp one nt wordt van soft wareprodu centen d a t raamwe rkpro gevormd door het r aamwerkprogra m ma dit gramma s h et mogelijk maken om o p vrij een zorgt ervoor dat de leerlingen met fragmen ten voudige wijze bestaand oefen- materiaal i n te van de tekst in aa nrak ing komen waard oor ze brengen moet dan ook met en i ge voor zichtig gedwongen zijn om na t e denken over de tek st h eid gezien worden bestaand oefenmateriaal en te voorspellen h oeft we lisswa r niet meer on t wikkeld te wor de tek sten vormen d e tweede comp onent ze d en toch zal het lang niet a l tijd moge lijk zijn maken de vert aal slag naar een reele taal si- tuatie om d e oefeningen op een verant woord e en l ees d e leer lingen lezen de tekst door en ontde kk en bare wijze in de bep erk te scherm ru imte van een dat ze de te kstinh oud eigenlijk a l kenne n zonder raamwerkp rogra mma o nd er te b renge n ook dat ze de tekst he lemaal k onden lezen de do het uitb ouwen tot een comple t e inte r actieve cent kan eventueel de ge hele te k st eerst te lezen oefen- vorm k ent zijn beperki ngen zolang e r aanbie d en de leess t appen laten uitvo- eren en weinig bekend is over het zinvol benutten van vervo l gens d e oefeningen laten maken aanwezige technisch e faciliteiten er moet nog veel ervaring op ge bou wd worden me t het e ffec we denken d at zonder genoemde ink adering tief samenstellen van feedb ack met h et did ac zowel leerplanmatig a l s didactisch de oefenin tisch ve r antwoord kiezen van aanwezige pro gen in gesloten vragen een

re l evante con text gramma instellingen en met een zinvo l gebruik missen van de leerlingregist ratie conclusi e noot en literatuur d e ontwikkeling verlie p al lerminst moeite loos het raamwerkprogramma gesl oten vragen de selectie van teksten was een van de eerste 1988 wo rd t uitgegeven door uitgeverij nl s in problemen d e teksten moesten niet al te lang z eist het maakt samen met gat entek sten en zijn en moesten over vol doende relevante frag vergelijk end erwijs deel uit van een trits raam menten b esc h ikken om een vraag over te s t e l werk programma-tuur gatentek sten is in het len anders zou het voor de leerling al te moei kader van het rttvo project b eschikb aar ge lij k worden om de rod e draad vast te houden s tel d aan alle scholen voor voortgezet on der oo k moest de tekst de moge lijkheid tot voor wijs spell en bie d en niet all e teksten zijn immers even voorspelbaar overigens moet hierbij op b oer m de nederlands in het individueel beroepson gepast worden voor h et kiezen van a l t e voor derwijs een leerplanvoorstel en-schede slo i99o spelbare teksten h et moest zoveel mogelijk om westh off g j voorspellend lezen een didactische doorsnee tek sten gaan h et tweede p rob leem benade ring van de leesvaardigheidstraining in het was de weergave van de tekstfragmenten zoda moderne vreemde talenonde rwijs groningen wol nig te k iezendat de leerling min of meer zich t ters noordhoff 1981 o p de hele tekst zou houden eerst ervoeren we de presentatie van korte tekstfragmenten a ls ondermij-nend voor onze doe l stelling later b leek dit ten goede te keren doordat de aan d acht en denkactiviteiten van de leerlingen juist met deze korte fragmenten in de gewenste rich ting gestuurd konden worden namel ijk het anticiperen op d e inhoud van de tekst de probl emen bij de formulering van de feed back en bij de opbouw van de oefeni n gen en de leerlingregistratie hebben we al besproken 1991 3 moer 103